

הלכות נטילת ידים סימן קסב

קסב הגבחה ושפשוף הידים בנטילה, ובו י' סעיפים:

א (א) הנוטל (ב) צריך (ג) להגביה ידיו (ד) ראשי (ה) אצבעותיו (ו) למעלה,

א סוטה ד'

באר היטב

(ה) אצבעותיו. וצריך להזהיר להמנע מעם ששופכים המים מהצד וראשי האצבעות נשארו בלא נטילה: (ד) ראשי (ה) אצבעותיו (ו) למעלה:

משנה ברורה

יכול לסמך על דעת המקליו. וכתבו האחרונים, דאם פסת ידו מלכלף מוצה וכהאי גוונא, כלפי עלמא צריך לטל עד סוף פסת היד: **א (א) הנוטל יכו.** אקדים הקדמה קצרה, כפי המבאר בטור ובית יוסף וכתב הפוסקים, כדי שיתבאר אלו הסעיפים, והוא: הנה נתבאר בסימן קנח, דטעם נטילת ידים הוא משום ידנים עסקניות הם ולכן גזרו עליהן טמאה, אם לא ששטתהם ברכיית מים⁽¹⁾. (ב) צריך לטל שני פעמים על ידיו, דבשפיה ראשונה מטהר ידיו, אבל המים עצמם טמאים הם⁽²⁾, שנטמאו מזיו, ושפיה שניה מטהרת אותם ונגמר טהרת הידים [אכן אם נשפך הרביעית בכת אחת על שתי ידיו⁽³⁾], או ששפך רביעית שלמה על כל יד יד, דעת רב הפוסקים דאין צריך למים שניים, וכן סתם המחבר לקמה בסעיף ד'. ואמרו בגמרא דהנוטל צריך שיגביה ידיו, שלא יצאו מים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו הידים, ופרשו המפרשים דהינו דחשיבן שמה יצאו מים מעט ממים הראשונים הטמאים חוץ לפנק, דהוא למעלה מקום הנטילה שהתקינו חכמים, ושם אף שקאו עליהם מים שניים אינן מטהרים אותם ודמים שניים אינן מטהרין אלא במקום הנטילה אבל לא בחוץ למקומה, דטמאת ידים וטהרתם הוא עד הפנק ודקא, ולכן אם אין מגביה ידיו יחזרו המים הטמאים ההם לתוך הפנק ויטמאו הידים: כך פרשו (ג) רב המפרשים, ולפרושם, אף אם נטל כל היד עד מקום חבורה עם קנה הזרוע, (ג) גם כן צריך להגביה מחשש זה שיצאו חוץ לשם ויחזרו אחר-כך. (ד) ויש חולקין וסבירא להו, דכשנוטל כל פסת היד עד הקנה כמנהגנו, (ה) לא חשיבן שמה יצאו המים חוץ למקום הנה ויחזרו, וקצת החשש הוא רק בשלא נטל כי אם עד קשרי אצבעותיו ודכן הוא השעור להרבה פוסקים לציל בסימן קסא⁽⁴⁾, דאין חשיבן שמה בעת הנטילה נשפך מעט מן הכלי חוץ קשרי אצבעותיו, דקשה לצמצם שם, וממילא (ו) נטמאו שם המים, ומים שניים לא הגיעו שם לטהרם, וכשלא יגביהם ירדו המים הטמאים למטה על אצבעותיו ויטמאו אותם, והמחבר סמך עצמו על זה להקל, כדלקמה באותו הסעיף, וצין מה שכתבנו שם במשנה ברורה. ועמה אחל לכאור זה הסימן בעזר השם: **(ב) צריך יכו.** וברעבאר אם לא הגביה (ו) משמע דאין מחזיב לטל שנית⁽⁵⁾, אם לא שצראה שיצאו מים חוץ לפנק ויחזרו: **(ג) להגביה ידיו יכו.** תפך (ח) אחר מים שניים עד הנגוב⁽⁶⁾, דשמה יצאו מים ראשונים [קדם שנפג עליהם מים שניים] חוץ לפנק והם טמאים מכבר, שקבלו טמאה על-ידי הידים, ואחר מים שניים ירדו למטה ויטמאו את הידים. וטוב לזהר אפילו (ט) בעת הנתינה גופא להיות ידיו בהגבחה, ולדעת הרשב"א המובא בבית יוסף, (י) צריך מדינא לזהר בנה. והנה אי אפשר לקים מצות הגבחה ידיו אלא בששופף אחר על ידיו, דכששופף בעצמו, בעל-כרחו ישפיל ידיו כשקבא לטל הכלי על ידו השני, וכמו שכתוב לקמה בסעיף ד', עין שם; ואם אין לו אחר, יטל מרביעית על כל יד, דבנטל מרביעית בכת אחת אין צריך להגביה ידיו, וכדלקמה. ובשעת הדחק שאין לו מים כל-כך, יעשה העצה המבארת בהג"ה, דהינו שיפיל ידיו לגמרי מתחת הנטילה עד סופה: **(ד) ראשי אצבעותיו.** הינו (יא) לדעת הפוסקים

שער הציון

זה, כבר נחו האחרונים, עין באלה דבה ובש"א: (ב) לשון זה הוא בראש וטור, וכן כתב התוספות וסמ"ג וכן כתב ר"י, וכן הרמב"ם כתב פן לענין תרומה [כפי שיטתה דהמשנה בתרומה מירי, וכן כתב האשכול והראב"ד ורובנו יונה, ומשמע דכך הוא דין נטילת ידים לטל שני פעמים, וזה הוא דלא כדמשמע בר"ש בענין השניים שהוא תלוי רק ברצונו אם רוצה לטל יפה, וגם הרא"ש בפרדשו לידים משין כדכרו [ולא כדמשמע בבסקור], ואם שפך רביעית בכת אחת, יד טהורה להרבה פוסקים אף בלא שניים, וכן להראב"ד משמע דגם כזה צריך לשניים דקא דלקמה, וכן הוא גם לדעת הרמב"ם להקדא לענין תרומה: (ג) הר"ש ורא"ש ורע"ב וסמ"ג ורי"ו וטור ורשב"א: (ד) אחרונים: (ה) הרשב"א ותר"ר אביגדור: (ו) רוצה לומר, דאף שאם היו יוצאין המים ראשונים שנטמאו מהידי חוץ לפסת היד [והמים שניים לא הגיעו כל-כך כדי לטהרם] והיו חוזרים אחר-כך, בודאי היו מטמאים הידים, סבירא לה להרשב"א דמסתמא לא חשיבן שמה יחזרו המים מעצמן; ולשם ישפך מן הכלי חוץ לפסת היד גם כן לא חשיבן, דשם לא יטמאו המים מן הזרוע, דלא גזרו טמאה כי אם על הידים ולא על הזרוע: (ז) דטמאת הידים לטמא המים הוא כל היד עד הזרוע [דעך שם הוא השעור לתרומה או לקדוש לכלי עלמא]; וזהו גם כן רק להרשב"א, אבל בהצעה ראשונה, חוץ למקום קשרי האצבעות אין הידים יכולים לטמא להמים, אלא דהחשש הוא שמה יחזרו המים מוחץ האצבעות עד לחוץ ויחזרו ויטמאו הידים: (ח) במשנה ידים לא אמר דטמאה אלא בנצאו ודאי ולא מספק, וכן מסתבר, דהנהגה הוא רק חשש לבטחלה, אלא אם נטל רק עד קשרי האצבעות, משמע מבית יוסף דאין מסתמא יצאו קצת, אבל מכל מקום הא הנהגה אינו ודאי: (ט) אבל בעת נתינת מים שניים גופא נראה שאין מחזיב להיות ידיו בהגבחה, דהלא אפילו אם ירדו מים ראשונים מתחת חוץ לפנק ויחזרו אל תוך הפנק, הלא יטהרום השניים, וכל-שכן דלית לן למחש שמה ירדו מים שניים למעלה מהראשונים, ואם כן כשהוא אוזו אותן בהשפלה ירדו על האצבעות, דהלא למעלה מקום האצבעות לרב המפרשים אין המקום זה מטמא: (י) דאפילו אם מגביה תפך אחר נתינה, דלא בעת הנתינה גופא ירדו המים שמהוין לפנק על המים שניים ששטלים תוך הפנק, פירן שהוא אוזו ידו בהשפלה: (י) דאי לא הכי, שמה יפלו מים שניים מהכלי למעלה מקשרי אצבעותיו ויחזרו מהמים ראשונים ויטמאו, אלא בעת נתינת מים ראשונים מקר להיות ידים בנטילה, דלמאי נחוש, הלא אפילו אם יפלו המים חוץ לקשרי האצבעות וירדו מתך הפנק ויחזרו למטה הלא יטהרום השניים: (יא) בית יוסף ותר"ר:

הלכות נטילת ידים סימן קסב

ביאורים ומוספים

סימן קסב

הגבחה ושפשוף הידים בנטילה

[משנ"ב ס"ק א]

דטעם נטילת ידים הוא משום דידים עסקניות הם ולכן קורו עליהן טמאה, אם לא שיש להם בקיעות קיים⁽¹⁾.

1) וליטול ידיים לסעודה, בבית הכסא או בחדר הרחצה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' לו) שבשעת הדחק כגון שהוא בדרך ואין לו מקום אחר ליטול ידיו ומצטער אם לא יאכל, בודאי מותר, אלא שיהיה לברך את הברכה בחוץ. ודעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"כ סכ"ד ודבר הלכה ס"ק לו) שבבית הכסא אין ליטול אם לא בשעת הדחק, אך בחדר האמבטיה מותר לכתחילה, וגם אם יש בו שירותים יש מקום להקל על ידי פריסת וילון, ומי"מ את הברכה תמיד יאמר בחוץ. ובשו"ת אור לציון (ח"א סי' א) כתב שמותר ליטול בחדר הרחצה או השירותים ולברך בחוץ [אלא שמי"מ ראוי לירא שמים לעשות צורת הפתח כנגד האמבטיה או האסלה, כדי שיוכל ליטול ידיו שם בשופי], ורק כנגד חלל האמבטיה או האסלה אין ליטול משום ששורה שם רוח רעה. אכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קסג) כתב שמותר לכתחילה ליטול ידיים אף במקלחת של המקוה, אם מתרחצים בו רק בצותן, אבל אם מתרחצים בו גם בחמין, יזהר לכתחילה לא ליטול שם את ידיו. וכן לענין נטילת ידיים בבית הכסא שברכבת, כתב הגר"ש וואנזר (מכתב בקובץ מבית לוי ח"ו עמ' עא) שאם אין לו מים אחרים יטול ידיו שם, אך יזכור לברך ברכת על נטילת ידיים בחוץ, ובלבד שאין שם ריח רע והמקום נקי והצואה אין שוהה שם בקביעות.

מאידך לענין נטילת ידיים בבית הכסא, כתב החזו"א (א"ח סי' כד ס"ק כו) שאינה מועילה, והוסיף שהוא הדין שאינו יכול ליטול ידיו בבית הכסא, ובעד המים טופחים על ידיו לצאת החוצה ולגב ולברך, כיון שקשה להקל ולומר שבבית הכסא אין משום זיהומא. וכעין זה כתב בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' קיד). והוסיף החזו"א (שם), שאף אם נטל כדן ואחר כך הכניס את ידיו לבית הכסא, בטלה טהרת ידיו וצריך נטילה חדשה.

ולענין נטילת ידיים במים שהיו בבית הכסא, ראה מה שכתבנו לעיל סי' קס ס"ק כג.

[משנ"ב שם]

וְצִרְיָן לטל שני פעמים על ידיו, דבשפיקה ראשונה מטהר ידיו, אָבֵל הַיָּמִים עֲצָמָם טָמְאִים הֵם⁽²⁾.

2) ודין זה צריך ליטול שתי פעמים, ביאר בשו"ת שוה"כ כדעת הרא"ש ועוד פוסקים. והר"ש חולק וטובר שאין חובה מן הדין ליטול מים שניים. ובביה"ל להלן (סי"ח ד"ה מטהרים) ביאר ששיטת הר"ש שאין צורך במים שניים כיון שידיו נטהרות לאחר נטילת מים ראשונים, ואף שהמים שעל ידיו טמאים יכול להסירם על ידי ניגוב במגבת וכדו'. ואילו שיטת שאר הראשונים שמי"מ תיקנו חכמים שיטול מים שניים לפי שחוששים שמא תיגע יד בחברתה קודם הניגוב ותטמאנה. אכן גם לדעת שאר הראשונים אם קדם

והניגוב ידיו קודם שנטל מים שניים, אף שלא עשה כתקנת חכמים, עלתה לו בדיעבד הנטילה שהרי למעשה ידיו טהורות. ולפי זה ביאר שדברי השר"ע להלן (סי"ח) שאם נטל מים ראשונים וניגב ידיו עלתה לו נטילה, לדעת שאר הראשונים זהו רק בדיעבד, ואילו לדעת הר"ש זהו אף לכתחילה.

אכן דעת החזו"א (סי' כד ס"ק כד) שבנטל פחות מרביעית לכו"ע אין ידיו טהורות אם לא נטל מים שניים, ולא יתעיל לנגב ידיו לאחר מים ראשונים בפחות מרביעית אפילו בדיעבד. וראה מה שהבאנו בשמו להלן ס"ק נו.

[משנ"ב שם]

אָכֵן אִם נִשְׁפָּף הַרְבִּיעִית בְּכֵת אַחַת עַל שְׁתֵּי יָדָיו⁽³⁾.

3) ראה מה שכתבנו להלן ס"ק מא מה שיש להזהר באופן זה.

[משנ"ב שם]

בְּשֵׁלֶא נָטַל כִּי אִם עַד קִשְׁרִי אֶצְבָּעָתָיו [דָּכָן הוּא הַשְּׁעוֹר לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים לְעֵיל בְּסִימָן קס"א]⁽⁴⁾.

4) אמנם, הביא שם (סי"ק כא) מספר עצי אלמוגים, שיש להזהר מלהקל בזה. ובביה"ל שם (סעיף ד' ד"ה וראוי) כתב שהסומך על שיטות אלו בשעת הדחק כשאין לו מים, אין מוחין בידו.

[משנ"ב ס"ק ב]

וְכִדְעָבֵד אִם לֹא הִגְבִּיהַ מִשְׁמַע דָּאִין מְחִיב לטל שְׁנִית⁽⁵⁾.

5) והחזו"א (א"ח סי' כד ס"ק יח) כתב שאם השפיל ידיו נראה שידיו טמאות, כיון שמסתמא ירדו מים [וכשם שהביא במשנ"ב להלן (ס"ק סב) שאם לאחר נטילת מים שניים נמצא על ידיו קיסם, ידיו טמאות כי המים שעל הקיסם שנטמאו מחמת ידיו, ודאי חזרו תגשו בידיו וטמאו אותן], וסיים שדברי המשנ"ב שאם השפיל היו ספיקא וטהור צ"ע. ובמקום אחר (שם ס"ק ל' ד"ה אם נטל רביעית) כתב שכשיש ספק אם חזרו, נוקטים בסתמא שחזרו, אך יש אומרים שהיו ספק נטילת ידיים להקל.

[משנ"ב ס"ק ג]

תָּכֵף אַחַר מִים שְׁנִיִּים עַד הַנְּגוּב⁽⁶⁾.

6) אך לאחר נטילת מים ראשונים אינו צריך להגביה ידיו, וכמו שביאר בשו"ת ש"ק (סי' ח) שאפילו אם ירדו מים ראשונים חוץ לפרק ויחזרו לתוך הפרק, הלא יטהרום המים השניים. והחזו"א (א"ח סי' כד ס"ק יח, ראה גם ס"ק ל' ד"ה אם נטל רביעית) כתב שזה תמוה מאד, שהרי אם יחזרו מים ראשונים לתוך הפרק לאחר נטילה ראשונה, הם ישובו ויטמאו את היד ובטלה לה נטילה, שדוקא מים שבאו על היד דרך נטילה, מים שניים מטהרים אותם, אבל מים שהגיעו שלא בדרך נטילה חוזרים ומטמאים את היד ולכן לא יתעלו מים שניים, וראה שם מה שהביא בדעת המשנ"ב. ולכן מסקנת דבריו שאי אפשר להקל בהשפיל ידיו אחר מים ראשונים, אלא יש להגביה את ידיו מתחילת הנטילה עד לאחר הניגוב [אכן גם במשנ"ב להלן (ס"ק ט) כתב שלכתחילה יש להגביה ידיו מעת נטילת מים ראשונים, אך מטעם אחר].

הלכות נטילת ידים סימן קסב

נז באר הגולה

ב קאנר בשם ר"א
פון ג בתי יוסף
ד חוספא וחסד
ה טור וחספא
ורא"ש שם בחלין

(ה) שלא יצאו מים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו את הידים. הגה (ו) * והוא הדין אם (ז) מושפילן מתחלת הנטילה (ז) עד סופה דשפיר דמי. (ח) רק שיזהר שלא יגביה תחלה ראשי אצבעותיו ואחר כך יושפילם, דאז יצאו המים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו (ט) הידים. (כ"י בשם מהר"י בן חיים). כ"הנינו כשאנו נוטל כל היד עד מקום חבור היד עם היריע, (י) אבל אם נוטל עד שם אין צריך להגביה ידיו (יא) (ויש חולקים בזה). יבין אם שפך (יב) על שתי ידיו רביעית (יג) בפעם אחת, בינו (יד) דאין שם מים טמאים כלל אין צריך להגביה ידיו. (טו) יבין המושפיל ידיו אין צריך להגביה ידיו * (נש אומרים דאם שופך על ידיו ג' פעמים אין צריך לזהר בכל זה, (טז) וכן נהגו להקל) (אגור בשם א"ו והגהות אשר"י פכ"ה): ב * הנוטל ידיו, שופך עליהם (יז) קצת מהרביעית להסיר מהם

שער השוכה

(ז) מושפילן. ולפי דעת המקבילים דוקא בהגבהה קדם הברכה, וצ"ו ו"מ * : סימן סט שמה ע"ו וכתב שהמג"א נמשך אחר הרא"ש, וברא"ש יש ט"ס מ"ש על בשרו וצ"ל על בגדו, מכאן במסכת זכאים דף צ"ב ע"ב, עין שם, וגם חשיב שם על מ"ש חלק ט: מוחל שתיבש כו', וראינו מדאמרין שבת הוא לבד אחר כך, וז"א דגם בבגדי אחרן הוא חציצה אם הוא יבש, כמבאר בסוגיא שם דמשני לוח הוא ואינו חוצץ:

באר היטב

משנה ברוכה

לעיל בסימן קסא דסגי בנטילה עד קשרי האצבעות, אבל לדעת הפוסקים לעיל שם דצריך נטילה כל היד, ממילא צריך להגביה גם כן כל פסת היד. (יז) ויש שפרשו גם פגנת ראשי אצבעותיו כן הוא, שפגבית בלה, אלא דמפרש אפן ההגבהה, דהינו שיהיו ראשי אצבעותיו למעלה והכף והזרוע למטה: (ה) שלא יצאו וכו'. רוצה לומר, דשפך יצאו המים הראשונים השמאים חוץ לפנק, וכשלא יגביהם יחזרו המים למטה ויטמאו הידים, וכנ"ל: (ו) והוא הדין אם מושפילן וכו'. דכיון דהשפילן מתחלת הנטילה של מים ראשונים, הלא מעקרא לא יצאו המים כלל חוץ לפנק: (ז) עד סופה. הינו עד אחר נתינת מים שניים, אבל אחר כך שפיר דמי (יג) אף להגביה קדם הנגוב [פמ"ג]: (ח) רק שיזהר וכו'. רוצה לומר, דמה דאיתא בגמרא דצריך להגביה ידיו, הנהו אם היה מחזיקם בהגבהה בעת נתינת מים הראשונים [והוא הדין אם היה מחזיקם בשניה], דחשיבן שפך חוץ לפנק, ועל כן מברך להחזיקם דוקא בגבה עד שעת הנגוב כדי שלא יחזרו ויחדרו על האצבעות, אבל אם היה מחזיקם מתחלה בהשפלה, הרי לא יצאו כלל לחוץ: (ט) הידים. וכמה אחרונים מפקקין על עצה זו דהשפלה, משמע דכשהם מושפילן למטה שפך שלא יגיעו המים כלל על ראשי האצבעות, ועל כן טוב להגביהם אפלו בעת נתינת מים ראשונים, וכן הביא הפנ"א אברהם שכן הוא גם כן על פי קבלה הגבהה דוקא, וכן בגמרא סמכו על זה מקרא: "ויתשלם וינשאים", משמע דכן ראוי לנהג. והנה בהיום נהגו העולם שאין מוקדקין בזה, והשעם: (יד) מפני שנוטלין רביעית על כל יד יחד, וגם שנוטלין עד סוף פסת היד. ומכל מקום נכון להשגיח שיבואו המים בראשי אצבעותיו ובכל הצדדים, ולא כהמון צע ששופכן רק על צדי ידיהם ואינם משגיחין שיבואו המים גם על ראשי האצבעות וכל היד סביב [אחרונים]: (י) אבל אם נוטל וכו'. השעם כתבנו לעיל באות א, עין שם⁽¹⁰⁾: (יא) ויש חולקים בזה. וסבירא להו דלעולם צריך להגביה ידיו. וצ"ע באליה רבה שכתב דהעקר בהישחולקים הנה, והוא דעת רב המפרשים. ומכל מקום בשעת הדחק כשאי אפשר לו להגביה, יש לסמך על דעה הראשונה שסתם המחבר בזה לקלא, ובפרט שאנו נוטלין ברביעית מים, וכנ"ל: (יב) על שתי ידיו רביעית. וכל שכן אף שפך רביעית על כל יד [ט"ז]: (יג) בפעם אחת. ואין צורך יציר זה, עין לקמה בסעיף ד: (יד) דאין שם מים טמאים. דמה דאמרין מים הראשונים טמאים ומשום הכי צריך להגביה ידיו, הינו דוקא בפחות מהרביעית בבית אחת, ובדלקמה: (טו) וכן המושפיל ידיו. גם כן משמע הנ"ל, דאין כאן מים טמאים: (טז) וכן נהגו להקל. ויותר נכון לנהג אם יש לו מים, שישפיל רביעית על כל יד יחד או יותר שיבואו המים עליהם בשפך, וכנ"ל בסימן קנח, וממילא לא יצטרך לדקדק בהגבהתם מדינא, וכנ"ל, וכן מוכח מחז"י אדם נדעל עצה זו דג' פעמים מפקקים (טו) כמה אחרונים: ב * קצת מהרביעית. דשעור נטילת ידים הוא

שער הציץ

(יז) כ"ה, וכן משמע בשבלי לקט: (יג) דאף אם יצאו אחר כך חוץ לפנק ואחר כך יחזרו עוד על האצבעות, הרי כבר נטהרו על ידי המים שניים: (יד) דמה נפשך, הלא לשיטת כמה ראשונים מהני רביעית לזה, ובדלקמה בפנים, ואפילו לדעת הרשב"א דלדידה לא מהני רביעית לזה⁽⁹⁾, הלא לדידה אין צורך כלל לזהר כשנוטל כל פסת היד: (טו) עין בגמרא אברהם בסוף סעיף קטן ב, וכן כתב באליה רבה, עין שם:

וגם מירושלמי משמע כן, וגם באור זרוע מחמיר, בנדא יש להחמיר בזה מצד הדין. ומה שהביא בגמרא אברהם בשם הוהר דהשעור הוא עד סוף האצבעות, אין ראיה כל כך, כיון דגם בגמרא במחלקת היא שניה. ומצאנו עין דברינו אחר כך בספר ציצית אלהים וזה לשונו [אחרית דבריו]: הנה הראיתיו בענין שדעת גדולי הראשונים, הלא הפה הרי"ף והרמב"ם ור"ח והפמ"ג והרי"א והרמב"א והרמב"ם והרשב"א, שפירא דגמרא צריך נטילה עד מקום חבור היד והזרוע, ולכן נראה לי דחייב כל אדם לנהג כן מדינא ולא משעם חמרא, ודלא כמו שראיתי מקצת אחרונים שכתבו: הנהג כן צריך להתנות שאינו עושה כן לעיבוד אלא משעם חמרא, ושמימי מקצת ההמון נמשכים אחרי הדין הזה ומזלזלים שלא לטל ידיהם כי אם עד מקום חבור האצבעות, ולענין דעתי, בכלל מזלזלי בנטילת ידים אף הם יחשבו, עד כאן לשונו. ומכל מקום נראה לעניות דעתי, דהסופר להקל על דעה שניה בשעת הדחק כשאין לו מים אין מחזיק בידו, דכמה ראשונים קמי בשיטה זו, הלא הפה רש"י וחוספא והרא"ש, וכן נמצא גם בסמ"ק ומרדכי ורשב"א ושבלי לקט ומהרש"ל. ודע עוד, דבהיום שנהגין העולם בדעה הראשונה לטל כל היד, מה מאד טוב לזהר שלא לצמצם בשעור מים, אלא ישלנה בשפע, דאם יצמצם רק בשעור רביעית עלול מאד שישאר חלק מהיד בלי נטילה, וצריך להשגיח הרבה על זה:

* והוא הדין אם מושפילן וכו' דשפיר דמי. עין במשנה ברוכה. ואפילו הרוצה לסמך על עצה זו דהשפלה אין כדאי לסמך רק כשנוטל כל היד עד הסוף נדא לדעת הרשב"א בלא הכי אין צריך להגביה ידיו, ובדלקמה בפנים, דהוה דעת הרשב"א כדודע, אבל בלא הכי טוב לחש לדעת הרשב"א דלדידה לא מהני השפלה נכ"מ מאחרונים: * יש אומרים דאם שופך על ידיו שלש פעמים וכו'. השעם, דסבירא להו דעת הרצה שניה שהכאמי במשנה ברוכה אות א, דעקר טעם ההגבהה הוא משום שמה לא הגיעו השניים עד מקום הראשונים לטהרם, ויחזרו אחר כך מים טמאים על אצבעותיו, ובשופך ג' פעמים לא משיגין כלל המים, דאם לא הגיעו השניים הגיעו השלישים [ומגן אברהם בפרוז השני]. וכתב האליה רבה דלפי זה יש להחמיר להגביה אף בנטל ג' פעמים, כיון דאנן לא קמא לן בדעה זו וכנ"ל; ומכל מקום נראה דהמקל לא הפסיד דיש לו על מי לסמוך: * הנוטל ידיו שופך וכו'. מוקדמו הפוסקים, משמע דאין צורך נגוב ביניהם⁽¹¹⁾; ולא מבטיא לדעת השלחן ערוך והלבוש דהוה מקלל הנטילה גופא, בנדא אין מחייב לנגב ביניהם, ואפילו למה שכתבנו לקמה דהוה רק הכנה לנטילה⁽¹²⁾; גם כן נראה דלא נטמאו המים על ידי זו הנטילה דצטרך בשביל זה לנגבם, דהוא דומה למה שכתבו בסימן קס סוף סעיף יא, דהנוגע במים קדם נטילה לא נפסלו המים, וצ"ע זה כתב הלחם חמדות והובא בגמרא אברהם לקמן בסעיף קטן י: * קצת מהרביעית. הנה דין זה מקורו הוא מדברי

דמה דאמרין מים הראשונים טמאים ומשום הכי צריך להגביה ידיו, הינו דוקא בפחות מהרביעית בבית אחת, ובדלקמה: (טו) וכן המושפיל ידיו. גם כן משמע הנ"ל, דאין כאן מים טמאים: (טז) וכן נהגו להקל. ויותר נכון לנהג אם יש לו מים, שישפיל רביעית על כל יד יחד או יותר שיבואו המים עליהם בשפך, וכנ"ל בסימן קנח, וממילא לא יצטרך לדקדק בהגבהתם מדינא, וכנ"ל, וכן מוכח מחז"י אדם נדעל עצה זו דג' פעמים מפקקים (טו) כמה אחרונים: ב * קצת מהרביעית. דשעור נטילת ידים הוא

